

การเลี้ยงปลาแฟนซีคาร์พ

เรียบเรียงโดย : อิตินันท์ ขวัญสด

- แฟนซีคาร์พ
- การเรียกชื่อปลาแบบญี่ปุ่น
- บ่อเลี้ยงปลาที่ถูกต้อง
- ขนาด-สายพันธุ์-จำนวนปลาที่เหมาะสม
- อาหารและการให้อาหาร
- เทคนิคการเลี้ยงและการดูแล

คำนำ

แฟนซีคาร์พ เป็นปลาน้ำจืดที่มีเสน่ห์ชวนหลงใหล ให้กับผู้ที่ได้พบเห็นและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพราะมีสีสันแพรวพราวพรณหลากสี ลวดลายเกือบจะไม่เหมือนกันสักตัวก็ว่าได้ ลำตัวอ้วนใหญ่น่ารัก เลี้ยงง่าย เชื่อง่าย มีอายุยืนยาว เป็นปลาที่เสริมสร้างคุณค่าและความสง่างามให้กับสวนและบ่อปลาในบ้านได้เป็นอย่างดี ตลอดจนสร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลินให้แก่สมาชิกทุกคนในครอบครัว จนคนส่วนใหญ่ถือว่าปลาแฟนซีคาร์พเป็นสัญลักษณ์แห่งความสันติ

กระแสความนิยมการเลี้ยงปลาแฟนซีคาร์พในประเทศไทยกำลังเป็นที่นิยมอย่างสูง จึงมีผู้ต้องการเลี้ยงปลาแฟนซีคาร์พไว้ดูเล่นและเลี้ยงเพื่อธุรกิจ หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะอย่างยิ่งสำหรับผู้เริ่มเลี้ยงปลาแฟนซีคาร์พ

อิตินันท์ ขวัญสด

แฟนซีคาร์พ

มนุษย์ชาติค้นพบและรู้จักปลาแฟนซีคาร์พ เมื่อประมาณ 3,100 ปีมาแล้ว หรือที่รู้จักกันในนาม “ปลาไนแฟนซี” หรือ “ปลาไนทรงเครื่อง” บ้างก็เรียกสั้นๆว่า “ปลาไน” ชาวจีนเรียกปลากอย” แต่ชาวไทยเรียกว่า “คาร์พ” ต่อมามีการขยายพันธุ์ ได้มากมายหลากหลายสีสัน จึงเรียกว่า “แฟนซีคาร์พ” ปลาคาร์พเป็นปลานานาชาติที่ทั่วโลกนิยมเลี้ยงกัน เพราะฉะนั้นปลาคาร์พแต่ละชื่อที่เรียกกันหนึ่งชื่อในประเทศไทยกับหนึ่ง ชื่อที่เรียกกันในอเมริกา คือชื่อเดียวกันหมดเขาจะเรียกชื่อทั่วโลกเหมือนกันหมด

ปลาคาร์พเป็นปลาที่ทนต่อสภาวะแวดล้อมมาก สามารถอดอาหารได้เป็นเดือนๆ ถ้าน้ำเป็นน้ำแข็งปลาคาร์พก็จะอยู่นิ่งๆคล้ายกับจำศีล พออุณหภูมิพอเหมาะสำหรับมันแล้ว มันถึงจะว่ายน้ำปลาคาร์พ จึงเป็นปลาที่แตกต่างจากปลาสวยงามชนิดอื่นๆ อย่างสิ้นเชิง

การเรียกชื่อปลาแบบญี่ปุ่น

ตันโจ (Tancho) มีสีแดงลักษณะกลมที่หัวลำตัวมีสีขาวหรือสีอื่นก็ได้

ไทโฮ - ซันโซกุ (Taisho - Sanshohu)
พื้นลำตัวเป็นสีขาว มีลวดลายหรือจุดแต้มสีแดงหรือสีดำที่เด่นชัด ที่ครีบหูก็แถบสีขาวด้วย

ชิโร อุทซึริ (Shiro - Utsuri) ปลาที่มี

← ลายสีดำเป็นแถบคาดคลุมจากหลังลงมาถึงส่วนท้องด้านล่างบนพื้นสีอื่นๆ

อาซากิ (Asagi) ปลาสีฟ้าอ่อน ส่วนบนของลำตัวเป็นสีฟ้าหรือเทา มีลวดลายคลื่นร่างแหหรือตาข่าย

← **ยามาบูกิโอกอน (Yamabuki Ogon)** ปลาที่มีสีเหลืองสีเด็ยวตลอดตัว

คุจาคุ (KujaKu) ปลาที่มีเกล็ดสีเงินและสีทองเป็นแสงรัศมี

โซวา - ซันโซกุ (Showa-Sanahoku)
ปลาที่มีสีแดง ดำ ขาว ซึ่งมีสีดำเป็นพื้น
ของลำตัวตลอดจนครีบทู

โคฮาคุ (Kojaku) ปลาที่มีสีแดง
กับสีขาวเหมือนสีหิมะ

ชิโร - เบคโกะ (Shiro - bekko) ปลาสีขาว
ที่มีลวดลายสีดำเป็นดอกบนลำตัว

ตันโจ - โซวา (Tancho - Showa)
ปลาสีขาว มีลายสีดำ และมีสีแดง
เป็นวงกลม

บ่อเลี้ยงปลาที่ถูกแบบ

ในการสร้างบ่อเลี้ยงปลาแฟนซีคาร์พให้ถูกแบบ ควรคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การเลือกทำเลในการสร้างบ่อ
2. วัสดุที่ใช้ในการสร้างบ่อ
3. ขนาดและรูปร่างของบ่อ
4. ความลึกของบ่อ
5. แสงสว่าง
6. อุปกรณ์ประกอบอื่นๆ ได้แก่ บ่อพักน้ำดี บ่อตกตะกอน บ่อหรือถังกรองน้ำ ระบบ

หมุนเวียนของน้ำ กระแสน้ำ การเพิ่มออกซิเจน

การเลือกทำเลในการสร้างบ่อ

บริเวณที่จะใช้สร้างควรเป็นสถานที่ที่อากาศถ่ายเทได้ดี มีแสงแดดส่องในช่วงเช้าและช่วงเย็น รวมแล้วไม่น้อยกว่า 3-4 ชั่วโมง หากเป็นบริเวณที่โล่งแจ้งจำเป็นต้องทำหลังคาหรือร่มเงา เพื่อป้องกันมิให้แสงแดดในเวลากลางวันส่องตรงลงใบบ่อมากเกินไป พื้นดินบริเวณที่จะสร้างบ่อควรมีระดับสูงกว่าบริเวณใกล้เคียงเพื่อป้องกันน้ำท่วมเมื่อฝนตก การสร้างบ่ออาจสร้างบ่อลอยตั้งลงในดินจะเหมาะกว่า เนื่องจากบ่อที่ฝังลึกอยู่ในดินจะช่วยทำให้อุณหภูมิของน้ำเปลี่ยนแปลงช้าและอุณหภูมิจะต่ำกว่าน้ำที่อยู่ในบ่อลอยบนพื้นดิน ซึ่งปลาแพนซีคาร์พชอบอาศัยในน้ำที่มีอุณหภูมิค่อนข้างต่ำ (20 - 25 ช) ถ้าสร้างบ่อลึกลงในดิน ควรสร้างปากบ่อให้อยู่สูงกว่าพื้นดินอย่างน้อย 20 เซนติเมตร เพื่อกันน้ำท่วมขณะฝนตก

วัสดุที่ใช้ในการสร้างบ่อ

บ่อซีเมนต์เป็นบ่อที่เหมาะสมในการเลี้ยงปลาแพนซีคาร์พมากที่สุด เนื่องจากอุณหภูมิของน้ำในบ่อที่สร้างด้วยซีเมนต์มีการเปลี่ยนแปลงช้า อีกทั้งบ่อยังมีความแข็งแรงทนทาน ผนังบ่อด้านในควรฉาบให้เรียบไม่ขรุขระ เพราะปลาแพนซีคาร์พเป็นปลาที่ว่ายน้ำเร็วและว่ายน้ำตลอดเวลา พื้นผิวที่ขรุขระอาจทำให้ผิวหนังปลาเกิดบาดแผลได้ เมื่อว่ายน้ำชนผนังบ่อ และนอกจากนั้นผิวพื้นที่ขรุขระเกิดแรงต้านทานของกระแสน้ำในบ่อปลาอีกด้วย ส่วนผนังด้านนอกอาจใช้วัสดุอื่นๆ ตกแต่งได้ตามความพอใจของผู้เลี้ยง

ขนาดและรูปร่างของบ่อ

บ่อขนาดที่เหมาะสมและดูแลได้ง่ายควรจุน้ำไม่เกิน 50 ตัน ส่วนรูปร่างของบ่ออาจสร้างเป็นรูปกลม รูปไข่ รูปเหลี่ยม หรือรูปเว้าแหว่งตามเนื้อที่ที่มีอยู่ก็ได้ ถ้าหากสร้างบ่อเป็นรูปสี่เหลี่ยมไม่ควรสร้างให้มีมุมภายในบ่อ เพราะมุมบ่อจะต้านกระแสน้ำ ควรตกแต่งให้เป็นรูปมนโค้ง เพื่อให้น้ำไหลสะดวกขึ้น ภายในบ่อควรปล่อยวาง ไม่ควรสร้างสิ่งใดๆ ภายในบ่อ เพราะจะเป็นสิ่งกีดขวางการว่ายน้ำของปลา และต้านทานกระแสน้ำด้วยเช่นกัน พื้นที่สิ่งกีดขวางการว่ายน้ำของปลา และต้านทานกระแสน้ำด้วยเช่นกัน พื้นที่ก้นบ่อควรสร้างให้ลาดเอียงลงไปยังจุดศูนย์กลางของก้นบ่อ ทำมุมประมาณ 20-30 องศา เพื่อให้ตกตะกอนสิ่งสกปรกต่างๆ ตกลงไปตรงศูนย์กลาง ซึ่งมีช่องระบายน้ำเสียผ่านท่อไปยังบ่อพักน้ำเสีย

ความลึกของบ่อ

ความลึกของบ่อที่เหมาะสมสำหรับเลี้ยงปลาแพนซีคาร์พประมาณ 100-200 เซนติเมตร ระดับน้ำในบ่อ ควรต่ำกว่าขอบบ่อประมาณ 20-30 เซนติเมตร บ่อที่มีระดับน้ำลึกเกินไปจะทำให้มองเห็นปลาไม่เด่นชัด แต่ระดับน้ำที่ตื้นเกินไปก็ทำให้ปลาตื่นตกใจง่าย กินอาหารได้น้อย เจริญเติบโตไม่ดีเท่าที่ควร อีกทั้งจะทำให้อุณหภูมิของน้ำเปลี่ยนแปลงได้ง่ายด้วย

แสงสว่าง

แสงแดดที่ส่องลงบ่อโดยตรงไม่เหมาะในการเลี้ยงปลาแพนซีคาร์พ บ่ออยู่ในที่โล่ง ไม่มีที่กำบังแสง ควรสร้างคากั้นแสงแดดให้ส่องเพียง 50 เปอร์เซ็นต์ แต่ถ้ามีร่มเงาจากต้นไม้หรือชายคาบ้านช่วยกันแสงแดดบ้างในบางเวลา ก็อาจไม่ต้องสร้างหลังคา ทั้งนี้เนื่องจากแสงแดดที่ส่องผ่านน้ำมากเกินไปจะทำให้แพลงค์ตอนพืชที่แขวนลอยในน้ำในบ่อเลี้ยงปลาเจริญเร็ว น้ำจะขุ่นและมีสีเขียว ไม่ใส มองตัวปลาไม่ชัด ทำให้ขาดความสวยงาม

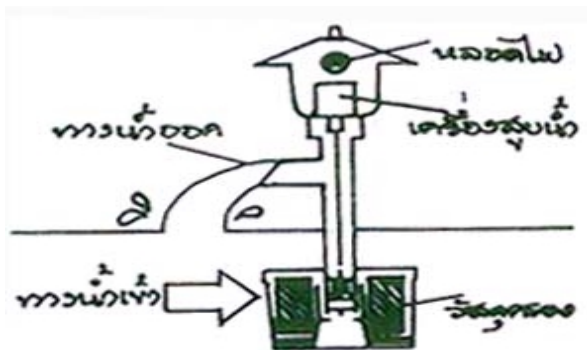
อุปกรณ์อื่น ๆ

- **บ่อพักหรือถังพักน้ำ** เป็นที่เก็บน้ำดี ซึ่งเป็นน้ำจากท่อใหม่ๆ อาจใช้น้ำประปา หรือน้ำบาดาล
- **บ่อตกตะกอน** เป็นบ่อที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่เก็บน้ำเสียที่ถ่ายเทจากบ่อเลี้ยงปลา โดยมีท่อติดต่อกับบ่อเลี้ยงปลา น้ำเสียจะผ่านทางช่องเปิดตรงจุดศูนย์กลางของบ่อเลี้ยงปลาผ่านมายังบ่อนี้ บ่อตกตะกอนจะมีประโยชน์มาก ถ้าสร้างเป็นหลายๆ ตอน หรือหลายๆ บ่อ โดยแต่ละบ่อหรือแต่ละส่วนมีท่อเชื่อมต่อกัน เพื่อให้ตกตะกอน และสิ่งสกปรกต่างๆ ตกตะกอนในบ่อแรกๆ น้ำที่ผ่านไปยังบ่อพักที่อยู่ถัดไป จะเป็นน้ำที่อยู่ด้านบน ซึ่งมีสิ่งตะกอนสกปรกแขวนลอยอยู่น้อยกว่าเดิม น้ำจากบ่อตกตะกอนบ่อสุดท้ายนี้ จะถูกสูบไปยังเครื่องกรองผสมน้ำดีเพื่อนำกลับไปใช้ในบ่อเลี้ยงปลาอีก ในแต่ละวันควรเปิดน้ำจากบ่อพักน้ำเสียบ่อแรกทิ้งไว้ทุกวัน วันละ 10-20 เปอร์เซ็นต์ และทุกเดือนควรมีการถ่ายและล้างบ่อกรองน้ำ แล้วปล่อยน้ำดีที่เก็บพักไว้ทดแทนน้ำที่ทิ้งไป ขนาดของบ่อตกตะกอนแต่ละบ่อที่เหมาะสม ควรมีปริมาตรจุน้ำประมาณ 10-20 เปอร์เซ็นต์ของปริมาตรน้ำในบ่อเลี้ยงปลา
- **บ่อหรือถังกรองน้ำ** การกรองน้ำเป็นหัวใจสำคัญในการเลี้ยงปลาแพนซีคาร์พ หากน้ำไม่ใสสะอาดพอทำให้แสงสว่างส่องลงไปได้น้อย ก็ไม่สามารถเห็นความสวยงามของปลาได้ การกรองน้ำทำได้โดยใช้วัสดุต่างๆ กรองตะกอนที่แขวนลอยในน้ำ ของเสียที่ปลาขับถ่ายเศษอาหารที่เหลือจากปลากินตลอดจนแพลงค์ตอนพืชที่แขวนลอยในน้ำออก

ภาพแสดงแบบต่างๆของถังกรอง

- **ระบบการหมุนเวียนของน้ำ** เมื่อสร้างบ่อ เติร์ยมน้ำและอุปกรณ์ต่างๆ พร้อมแล้ว หลังจากปล่อยปลา น้ำเสียจากบ่อปลาจะไหลผ่านทางช่องจุดศูนย์กลางบ่อไปยังบ่อพักน้ำเสีย ซึ่งบ่อพักน้ำเสียจะเปิดน้ำก้นบ่อทิ้งไปประมาณ 10-20 เปอร์เซ็นต์ทุกวัน น้ำเสียที่เหลือจะสูบเข้าถังกรองผสมกับน้ำดีจากถังพักน้ำเข้าไปในบ่อเลี้ยงอีกหมุนเวียนเรื่อยไปเช่นนี้ดังแสดงในภาพ

ภาพแสดงระบบการหมุนเวียนของน้ำ

- **กระแสน้ำ** การทำให้กระแสน้ำในบ่อเลี้ยงปลาแพนซีคาร์พก็เป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากในธรรมชาติของปลาแพนซีคาร์พชอบอาศัยในน้ำไหล กระแสน้ำทำได้โดย ปล่อยน้ำที่ผ่านเครื่องกรองน้ำลงบ่อ ผ่านท่อขนาดเล็ก หรือบีบปลายท่อให้มีขนาดเล็ก เพื่อให้กระแสน้ำแรงขึ้น ปัจจุบันเชื่อว่าการที่กระแสน้ำไหลไปในทิศทางเดียวกันตลอดไป อาจทำให้ปลาเริ่มรูปร่างผิดปกติได้ ฉะนั้นควรมีการเปลี่ยนทิศทางของกระแสน้ำอย่างสม่ำเสมอ

- **การเพิ่มออกซิเจน** ปริมาณออกซิเจนในบ่อเลี้ยงปลาแพนซีคาร์พ อาจขาดแคลนได้ในบางครั้ง โดยเฉพาะในเวลากลางคืน ซึ่งแพลงค์ตอนพืชไม่สามารถสังเคราะห์แสงได้ ดังนั้น ก่อนน้ำไหลผ่านเครื่องกรองจะไหลลงสู่บ่อ ควรให้น้ำได้รับออกซิเจนเสียก่อน อาจใช้วิธีให้น้ำไหลผ่านรางน้ำเปิดเพื่อละลายกับออกซิเจนก่อน ความยาวของรางน้ำอย่างน้อย 30 เซนติเมตร รางน้ำต้องสร้างให้มีความลาดเอียงเพื่อให้น้ำไหลเร็วขึ้นได้ ถ้าไม่มีที่ว่างสำหรับสร้างรางน้ำ อาจวางถังกรองให้สูงจากระดับน้ำก่อนน้ำจะไหลลงบ่อ ปล่อยให้น้ำสัมผัสกับอากาศเสียก่อน หรือใช้เครื่องเพิ่มออกซิเจนในบ่อปลาโดยตรงก็ได้

ขนาด – สายพันธุ์ – จำนวนปลาที่เหมาะสม

ผู้สนใจเลี้ยงปลาแฟนซีคาร์พส่วนใหญ่ ประสงค์จะหาปลามาปล่อยลงเลี้ยงในตู้กระจกและบ่อให้มากที่สุด โดยเพียงต้องการเห็นความสวยงามหลากสีให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จนอาจลืมนึกถึงความเป็นไปได้ และความเหมาะสมเป็นหลักพิจารณา การเพิ่มออกซิเจนกระแสน้ำ คุณสมบัติของน้ำ และจากสภาพแวดล้อมต่างๆให้เหมาะสม อาจช่วยให้ปลามีชีวิตอยู่รอดได้เพิ่มขึ้น แต่มิได้หมายความว่าทำให้ปลาโตและสมบูรณ์ได้ดีเพิ่มขึ้นด้วยทุกครั้งดังนั้นความเหมาะสมของขนาดและจำนวนปลาที่ปล่อยลงเลี้ยง ควรเป็นดังนี้ ปลา 1 ตัวจะสามารถมีชีวิตอยู่รอดได้ในน้ำที่มีปริมาณ 100 เท่าของน้ำหนักตัวปลาแต่หากต้องการให้ปลาเจริญเติบโตดีแล้ว ปลา 1 ตัวต้องการน้ำไม่ต่ำกว่า 1,000 เท่าของน้ำหนักตัวปลาขึ้นไป

ดังนั้น หากคิดคำนวณจากปลา 1 ตัว น้ำหนัก 1 กิโลกรัม ความยาว 30-50 เซนติเมตร จะเห็นว่าเนื้อที่ 1 ตารางเมตรเหมาะสมที่จะเลี้ยงปลาได้ แต่ถ้าผู้เลี้ยงใช้อุปกรณ์เสริม เช่น ป้อนอากาศ ป้อนน้ำ ระบบกรองที่ดี อาจเพิ่มจำนวนปลาที่ปล่อยลงได้ถึง 4 ตัวต่อตารางเมตร

ชนิดและสีของปลาที่เหมาะสมในการปล่อยลงเลี้ยงรวมกัน นักเลี้ยงปลาหลายท่านกล่าวว่า แม้ว่าปลาแฟนซีคาร์พจะเป็นปลาที่รักสงบไม่รังแกหรือทำร้ายกันเองก็ตาม แต่ไม่สมควรเลี้ยงปลาที่ขนาดต่างกันมาก หรือเลี้ยงปลาชนิดนี้รวมกับปลาชนิดอื่นๆ ตัวอย่างสำหรับสีและชนิดสายพันธุ์ของปลาที่เหมาะสมจะนำมาเลี้ยงรวมในบ่อเดียวกันในจำนวน 10 ตัว ควรเลือกเลี้ยงปลา 5 กลุ่ม ดังนี้

- โคฮากู (Kohaku)	4	ตัว
- ไทโช - ซันโชกุ (Taisho Sanshoku)	2	ตัว
- โชวา - ซันโชกุ (Showa Sanshoku)	2	ตัว
- ชิโร - อุทซึริ (Shiro Utsuri)	1	ตัว

อนึ่ง ตู้กระจกเลี้ยงปลา เหมาะที่จะเลี้ยงปลาขนาดเล็กถึงขนาดกลางเท่านั้น เนื่องจากเนื้อที่จำกัด ไม่เหมาะกับการเลี้ยงปลาที่มีขนาดใหญ่ และการจัดตู้ปลาเพื่อเลี้ยงปลาแฟนซีคาร์พ ควรจัดตั้งตู้ให้อยู่ต่ำกว่าระดับสายตา เพื่อจะได้เห็นปลาจากด้านข้างและด้านบน ซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ของการเลี้ยงปลาชนิดนั้นอย่างแท้จริง

อาหารและการให้อาหาร

ปลาแพนซีคาร์พ จัดเป็นปลาที่กินอาหารได้ทั้งพืชและสัตว์ (Omniverous) และสามารถฝึกให้กินอาหารได้เกือบทุกชนิด อาหารที่ดีและมีคุณค่าจะช่วยให้ปลาเจริญเติบโตดี และมีสีสันสดใสสวยงามอยู่เสมอ ปัจจุบันในการเลี้ยงปลาชนิดนี้นิยมใช้อาหารสำเร็จรูปที่สั่งเข้ามาจากต่างประเทศ นอกจากนั้นแล้วอาหารเลี้ยงปลาสวยงามที่ผลิตขึ้นในประเทศและอาหารที่ใช้เลี้ยงปลาตุ๊ก ก็สามารถนำมาใช้ได้เช่นเดียวกัน

การให้อาหารควรให้ประมาณ 2-5 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักตัวปลาต่อวัน หรือสังเกตให้ปลากินอิ่ม การเลี้ยงปลาควรให้อาหารวันละ 2 ครั้ง ในช่วงเช้าและบ่าย ในการให้อาหารเร่งสีที่มีส่วนผสมของสไปรูลินา (Spirulina) อาจทำได้ในกรณีที่ต้องการให้ปลาที่สวยงามโดยเฉพาะสีแดง แต่ไม่ควรให้มากและบ่อยครั้งจนเกินไป เพราะจะทำให้สีขาวเปลี่ยนเป็นสีเหลือง

อนึ่งการให้อาหารประเภทผักซึ่งมีวิตามิน หากเสริมให้ปลากินบ้างเป็นครั้งคราวก็จะทำให้ปลามีกินบ้างเป็นครั้งคราวก็จะทำให้ปลามีสุขภาพแข็งแรงดีขึ้น ผักที่นิยมนำมาให้ปลากิน เช่น ผักบุ้ง ผักกาดขาว แตงโม ฯลฯ ข้อควรระวังคือ ต้องใช้ผักที่ปราศจากสารพิษหรือสิ่งที่เป็นอันตรายต่อปลา

เทคนิคการเลี้ยงและการดูแล

ผู้เลี้ยงปลาแพนซีคาร์พ มักจะคิดว่าการเลี้ยงปลา คือ การหาปลาใส่ไว้ในที่บ่อเลี้ยงที่ใส่น้ำจัดคุณสมบัติ น้ำและสภาพแวดล้อมตามตำราแนะนำ หาซื้ออาหารที่มีวางขายจากร้านขายปลามาให้ล้างทำความสะอาดบ่อ และใส่ยาป้องกันโรคตามกำหนดเวลาเท่านั้นเป็นการเพียงพอ แต่ในสิ่งที่จริง การเลี้ยงปลาไม่ได้มีเพียงเท่านั้น สิ่งที่สำคัญคือ ความรักและความดูแลเอาใจใส่จากเจ้าของบ่อ ถึงกับมีคำกล่าวไว้ว่า “เงาของเจ้าของบ่อที่ยืนดูปลาอย่างเอาใจใส่ คือสิ่งที่ปลาในบ่อต้องการมากที่สุด

ในการเลี้ยงปลาหรือสัตว์อื่นใดก็ตาม ปัญหาที่มีได้คาดคิดว่าจะเกิดย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ เช่น ปลากระโดดออกมาตายนอกบ่อ ปลาเกิดการซ็อก เนื่องจากน้ำเปลี่ยนสภาพอุณหภูมิโดยฉับพลัน ปลาเป็นโรคโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือปลาตายเพราะไฟรั่วจากเครื่องปั้มน้ำไฟฟ้าที่เสื่อมอายุการใช้ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้เลี้ยงปลาต้องหมั่นสำรวจตรวจตราด้วยตนเองอยู่เสมอ

การเคลื่อนย้ายปลาจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง วิธีลำเลียงปลาต้องทำโดยนุ่มนวล โดยใช้สวิงขนาดที่เหมาะสมที่จะช้อนปลา ใช้ถุงพลาสติกหรือถังตักปลาจากในน้ำ ไม่ควรช้อนปลาขึ้นจากน้ำเพื่อใส่ถังเพราะขณะที่ปลาดีนอยู่ในสวิงจะทำให้ผิวหนังหรือเกล็ดปลาบอบช้ำจนเป็นสาเหตุที่ทำให้ปลาเป็นโรคตามมาภายหลังได้ สำหรับปลาขนาดใหญ่และผู้จับปลาที่มีความชำนาญอาจใช้วิธีจับแบบอุ้มจากน้ำก็ได้ ก่อนปล่อยปลาลงในสถานที่ใหม่ ต้องมีการปรับอุณหภูมิและคุณภาพของน้ำอย่างช้าๆ เพื่อให้ปลาสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ได้ และท้ายสุดหลังการปล่อยปลาในช่วง 1-2 วันแรกควรหมั่นสังเกตอาการของปลาว่าเป็นปกติดีหรือไม่ และควรป้องกันการกระโดดหนีจากบ่อเลี้ยง โดยการ

ใช้ตาข่ายปิดหรือกันล้อมรอบบ่อหรืออาจลดระดับน้ำลงในระยะ 1-2 วันแรกของการปล่อยปลา จนแน่ใจว่าไม่มีอาการตื่นตกใจ จึงเพิ่มน้ำให้เท่าระดับเดิม

การเพิ่มออกซิเจนในน้ำ โดยใช้ระบบปั๊พอากาศหรือปั้มน้ำนอกจากจะเป็นการเพิ่มออกซิเจนลดปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์และแอมโมเนียแล้ว ย่อมก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวของกระแส น้ำที่ไหลอ่อนๆ ในความเร็วที่สม่ำเสมอจะช่วยให้ปลารวมกลุ่มว่ายน้ำ ด้านกระแสน้ำ ทำให้รูปร่างปลาได้สัดส่วนที่สวยงาม อาหาร อาหารปลาที่มีคุณค่าทางอาหารครบถ้วน ปลาเจริญเติบโตแข็งแรงและสมบูรณ์ อัตราการปล่อยที่เหมาะสมไม่แน่นเกินไป จะช่วยให้ปลามีสุขภาพดี และมีโอกาสเกิด จะช่วยให้ปลามีสุขภาพดี และมีโอกาสเกิดโรคได้น้อยกว่าที่ปล่อยเลี้ยงอย่างหนาแน่น

การป้องกันโรคเป็นสิ่งที่ผู้เลี้ยงควรศึกษาและดำเนินการให้ถูกต้องมากกว่าการรักษา ซึ่งสามารถช่วยชีวิตปลาได้เพียงบางครั้งเท่านั้นก่อนการเกิดโรคจนถึงระยะอันตราย หรือเกิดการตายขึ้นในแต่ละครั้งจะมีสิ่งบอกเหตุ เช่น ปลาจะลอยขึ้นมาหายใจที่ผิวน้ำ (ลอยหัว) เมื่อออกซิเจนในน้ำไม่เพียงพอ ปลาว่ายเอาตัวเข้าตู้ข้างบ่อหรือวัตถุในบ่อแสดงว่าปลามีบางสิ่งบางอย่างผิดปกติที่ผิวน้ำ ซึ่งเมื่อผู้เลี้ยงตรวจพบควรรีบดำเนินการแก้ไขในทันที

ในบางกรณี ผู้เลี้ยงปลาอาจพบปลาบางตัวในบ่อ แสดงลักษณะผิดปกติ เช่น อ้าปากไม่หุบ แผ่นปิดเหงือกเปิดอ้า ตัวคุด หรือตัวสั้น หรือสีบนตัวปลาไม่แจ่มใสเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเกิดจากสายพันธุ์ไม่ดี หรือการเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้อง เช่น ในระยะการอนุบาลปลาขนาดเล็ก หากออกซิเจนในน้ำมีไม่เพียงพอ ลูกปลาต้องลอยขึ้นมาหายใจที่ผิวน้ำบ่อยครั้ง จะทำให้หัวมีรูปร่างผิดปกติ และแผ่นปิดเหงือกต้องทำงานหนัก จนเป็นเหตุให้แผ่นปิดเหงือกยื่นยาว หรือแผ่นปิดเหงือกต้องทำงานหนัก จนเป็นเหตุให้แผ่นปิดเหงือกยื่นยาว หรือเปิดอ้าได้ บางครั้งอาจมีสาเหตุมาจากโรคปลา ในกรณีที่ปลาในบ่อเลี้ยงเกิดเป็นโรคควรแยกปลาที่เป็นโรคออก แล้วหาสาเหตุเพื่อแก้ไขและหาทางป้องกันโรคที่อาจติดต่อไปถึงปลาตัวอื่นๆ